

Poglavje 5

Analiza sprememb mesnatosti prašičev na liniji klanja

Špela Malovrh^{1,2}, Darja Čop¹, Milena Kovač¹, Marjeta Marušič¹

Izvleček

V večjih slovenskih klavnicah sedaj že sedem let ponovno ocenjujemo mesnatost in razvrščamo klavne trupe v tržne razrede. Letno se v njih zakolje v povprečju 330000 prašičev. Kategorija pitani prašiči, pri katerih se mesnatost ocenjuje, zajema med 88.1 in 94.5 % vseh zaklanih. Mesnatost slovenskih prašičev se iz leta v leto izboljšuje (+0.49 do +0.60 % na leto), vse več se jih uvršča v tržna razreda E (36.94 %) in S (13.63 %). Sedaj uporabljena enačba v povprečju mesnatost podcenjuje. Variabilnost mase trupov znotraj skupin ob zakolu se je pri velikih dobaviteljih v zadnjem času precej zmanjšala. Dobro tretjino zaklanih prašičev odda v klanje vsega 1.61 % dobaviteljev, ki v povprečju letno oddajo v klanje nad 20000 prašičev.

Ključne besede: prašiči, mesnatost, ocenjevanje in razvrščanje klavnih trupov, Slovenija

Abstract

Title of paper: **Assesment of changes in lean meat content of slaughtered pigs**

Seven years passed since carcass grading was reintroduced in larger abattoirs. Nearly 330000 pigs was slaughtered annually. Category of fatteners, which were graded, included between 88.1 and 94.5 % of all slaughtered pigs. Lean meat percentage (LMP) of Slovenian pigs increased over years (+0.49 to +0.60 % per year). Furthermore, 36.94 % of fatteners were classified with grade E and 13.63 % with grade S. Present equation for assesing LMP underestimates todays pigs. Variability within slaughter groups for carcass weight decreased during the first half of 2003 for big suppliers. More than one third of slaughtered pigs was delivered by 1.61 % of suppliers with around 20000 slaughtered pigs anually on the average.

Keywords: pigs, lean meat content, carcass grading and classification, Slovenia

¹Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Groblje 3, 1230 Domžale

²E-pošta: spela@mrcina.bfro.uni-lj.si

5.1 Uvod

Klavni trupi prašičev so se ocenjevali in razvrščali po standardu JUS praktično do leta 1995 (Kovač in sod., 1995a). V zadnjih letih je prihajalo do kršitev standarda, predvsem v manjših klavnicah. Poleg tega je bila metoda neprimerna za slovenske prašiče, ki so bili bolj mesnati kot prašiči iz ostalih jugoslovanskih republik. Z namenom ponovne vzpostavitve tržnega reda je bil izveden poskus z disekcijo, ocenjena enačba DM5 (Kovač in sod., 1995b) ter napisan in sprejet nov pravilnik (ULRS, 1995).

V drugi polovici leta 1996 smo tako v slovenske klavnice ponovno uvedli razvrščanje zaklanih prašičev in zbiranje meritev, ki omogočajo izračun odstotka mesa v klavnem trupu. Najkasneje 45 minut po zakolu se klavne polovice stehta. Masa, spol in morebitne posebnosti ob zakolu so osnova razvrščanja zaklanih prašičev v kategorije. Samo prašičem, uvrščenim v kategorijo 2 (pitani prašiči), ocenjujemo mesnatost. Vzor naši metodi je bila nemška dvotočkovna ročna metoda, kjer kontrolor na liniji klanja na prerezu klavnega trupa odvzame dve meritvi, S in M. Meritev S predstavlja najtanjšo debelino podkožnega maščobnega tkiva s kožo nad srednjo zadnjično mišico, meritev M pa je najkrajša razdalja med prednjim koncem srednje zadnjične mišice in zgornjim robom hrbteničnega kanala in predstavlja debelino dolge hrbtne mišice na tem mestu. Po enačbi DM5 (Kovač in sod., 1995b) iz omenjenih meritev izračunamo odstotek mesa v klavnem trupu. Enačba DM5 izpolnjuje kriterije, ki jih postavljajo pravilniki EU na tem področju (EEC No 3220/84; EEC No 2967/85; EC No 3127/94). V državah EU v veliki večini uporabljajo avtomatske metode za odvzem meritev na liniji klanja, kljub temu pa dvotočkovno metodo uporabljajo še v treh državah EU (Avstrija, Francija in Nemčija), izven EU pa je poleg Slovenije uveljavljena še na Hrvaškem in na Češkem (Daumas, 2001).

Zgoraj opisano razvrščanje in ocenjevanje zaklanih prašičev je po pravilniku obvezno za vse klavnice v Sloveniji, vendar ga v letošnjem letu izvajajo le v desetih klavnicah. Ocenjevanje v manjših klavnicah ni zaživel. Vzroka za to sta verjetno dva: majhen tedenski zakol in izkoževanje prašičev. Pri izkoževanju, za razliko od garanja, predstavlja problem standardizacija priprave trupa zaradi razlik v tehnologiji izkoževanja. Le-to povzroča nezanesljivost opravljenih meritev na izkoženih prašičih. Izkoženi prašiči, zajeti v centralni bazi, predstavljajo 0.55 % od vseh zaklanih prašičev, v kategoriji 2 pa le stotinko odstotka, zato bomo tu obravnavali le garane prašiče. V resnici je izkoženih prašičev več, a niso vse klavnice nadzorovane s strani kontrolne organizacije in tako podatki o zakolih niso posredovani.

Ves čas, odkar spet spremljamo mesnatost, ostaja odprt problem beleženja izvora prašičev. Dobavitelj namreč ne predstavlja vedno tudi dejanskega izvora prašičev. Kontrolor identifikacijske številke rejca ne zapiše vedno, ker je ne dobi od dobavitelja ali pa se rejci sami ne identificirajo z njo. Ker zootehniška zakonodaja in pravilnik (ULRS, 1995) zahtevajo sledljivost živali v prometu, je nenavajanje izvora pravzaprav kršenje zakonodaje. Nenazadnje pa nenavajanje preprečuje izsleditev živih uvoženih prašičev, saj se skrivajo pod oznakami različnih dobaviteljev, ki trgujejo tudi z domačimi prašiči. Primerjava uvoženih z domačimi živalmi bi bila namreč zelo dobrodošla informacija.

Podatke o prašičih z linije klanja sedaj zbiramo in obdelujemo že sedem let. Rezultati na liniji klanja kažejo velike spremembe v mesnatosti. V prispevku nameravamo presoditi spremembe v teh sedmih letih.

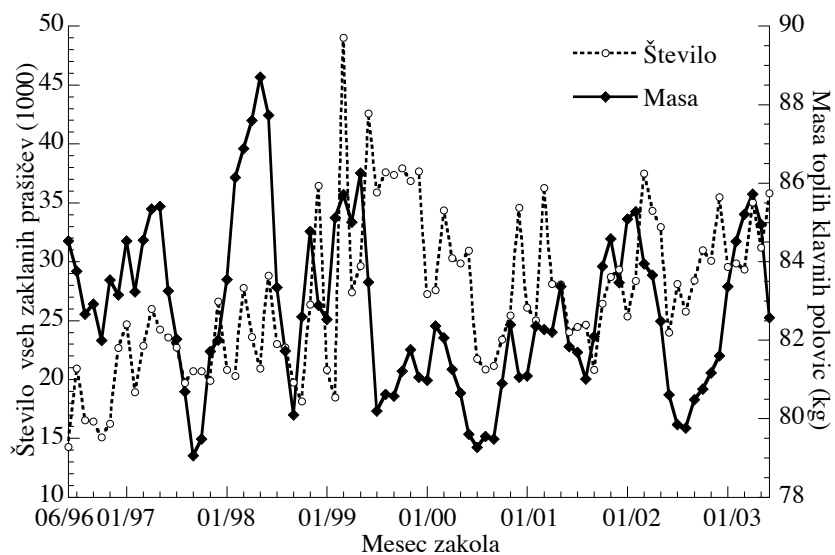
5.2 Število zaklanih prašičev in masa klavnih trupov

V obdobju od junija 1996 do junija 2003 je bilo v dvanajstih klavnicah zaklanih in klasificiranih 2292906 garanah prašičjih trupov, kar znese blizu 330000 letno oziroma 27000 mesečno. Sprva je bilo razvrščenih med 15000 in 20000 zaklanih prašičev na mesec (slika 5.1). Klavnice so se po uvedbi pravilnika postopoma vključevale v sistem merjenja in zbiranja podatkov. Tako je sledilo naraščanje števila zaklanih prašičev na mesec. Za prvo polovico leta 1999 so značilna največja nihanja (med 18000 in 49000 zaklanih), čemur so bili vzrok zastoji v odkupu in kasnejši intervencijski odkupi. Druga polovica leta 1999 je izjemna po tem, da so bile med meseci minimalne razlike v številu zaklanih prašičev, tedaj je bilo zaklanih okoli 38000 prašičev mesečno. Temu obdobju sledijo v nadaljnjih letih velike razlike med meseci, saj je zaklanih med 20000 in 38000 na mesec. Maksimum je praktično dvakratnik minimuma. Zastoji v odkupih kot tudi izjemno povpraševanje so neugodni za rejce prašičev, saj je, poleg nezanesljivega dohodka, težko načrtovati obseg reje.

Mesečno povprečje za maso toplih polovic tudi niha v celotnem opazovanem obdobju (slika 5.1) med 79.1 kg in 88.7 kg. Nihanja so večja v prvi polovici opazovanega obdobja. Vidimo lahko sezonski trend, da so zaklani prašiči najlažji v prvih mesecih druge polovice leta, kar je lahko posledica slabše rasti v vročih poletnih mesecih ali povečanega povpraševanja in zakola lažjih prašičev. Zastoji pri odkupu prašičev povzročijo povečanje klavne mase, kar lahko vidimo v zadnjem letu. Razen mesečnih nihanj ni opaziti trenda, da bi se v opazovanem obdobju spremenila masa toplih klavnih polovic.

5.3 Razvrščanje klavnih polovic v kategorije

Trupi zaklanih prašičev so na liniji klanja razvrščeni v različne kategorije. V kategorijo 1 spadajo prašički, ki predstavljajo po letih med 0.88 in 1.65 % zaklanih prašičev (tabela 5.1). Njihov delež se z leti bistveno ne spreminja, nekaj več nihanja je po mesecih (Kovač in sod., 2003), ker je povpraševanje nekoliko sezonsko. Rahla nihanja med leti kažejo tudi deleži zaklanih prašičev kategorij 3A in 3B, ki označujeta lahke in težke pitane prašiče. Skupno ti dve kategoriji zajemata nekaj nad 2 % zaklanih prašičev. Izločeni plemenski prašiči (kategorija 3C) in mladi pitani merjasci (kategorija 4) ravno tako držijo z leti dokaj konstanten delež. Daleč najštevilčnejšo kategorijo predstavljajo pitani prašiči (kategorija 2). Najmanjši je bil njihov delež v letu 1996 (88.07 %), največji pa v letu 1999, kar 94.50 %. Delež kategorije 2 se je v opazovanih letih povečal na račun zmanjšane deleža klavnih trupov razvrščenih v kategorijo 5. Le-ta zajema prašiče, ki so bili poškodovani, klavne trupe, ki niso bili pravilno obdelani, in zakole v sili. V prvih letih je bil eden od vzrokov za uvrstitev prašiča v kategorijo 5 tudi odločitev dobavitelja, da se njegovih prašičev ne meri. Takih v zadnjih letih praktično ni več.

Slika 5.1: Spreminjanje števila zaklanih prašičev in mase toplih klavnih polovic s časom

Tabela 5.1: Razvrščanje klavnih prašičev po kategorijah med leti 1996 in 2003

Leto zakola	Kategorija klavnih prašičev (%)							Skupaj
	1	2	3A	3B	3C	4	5	
1996 (jun.–dec.)	0.98	88.07	1.09	0.78	1.49	0.68	6.25	122156
1997	1.15	90.41	1.64	0.83	1.99	0.66	2.87	270573
1998	1.37	91.32	1.43	0.84	2.09	0.53	2.42	289501
1999	0.90	94.50	1.06	0.73	1.24	0.40	1.16	413175
2000	1.58	93.28	1.01	0.68	1.62	0.49	1.34	239948
2001	1.45	92.83	1.21	0.71	1.79	0.51	1.50	324623
2002	1.65	91.72	1.94	0.71	2.06	0.51	1.41	364549
2003 (jan.–jun.)	0.88	92.96	1.47	0.93	1.55	0.29	1.92	191673

1 - prašički; 2 - pitani prašiči; 3A - lahki pitani prašiči; 3B - težki pitani prašiči; 4 - mladi pitani merjasci; 5 - ostali

5.4 Sprememba mesnatosti prašičev z leti

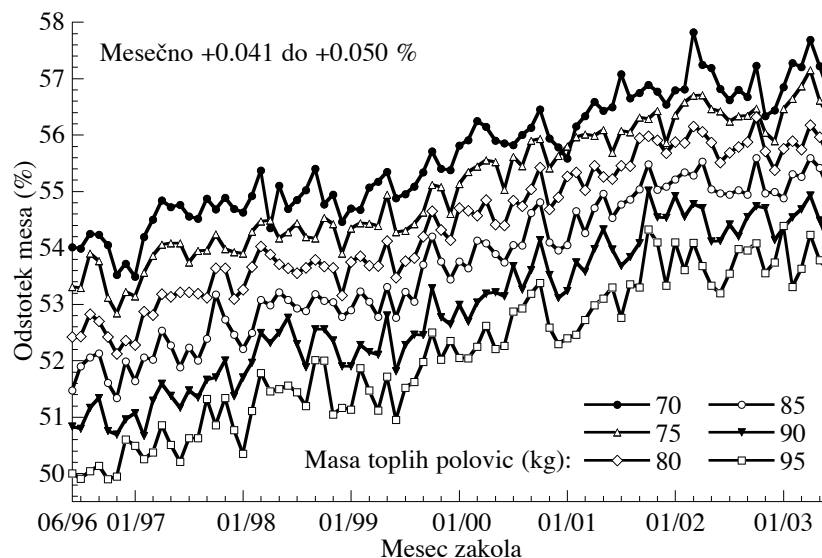
Kot smo že videli na sliki 5.1, se masa zaklanih prašičev po mesecih sicer spreminja, nima pa izrazitega trenda povečevanja ali zmanjševanja s časom. Med leti so te razlike pričakovano manjše (tabela 5.2). Najlažji so bili prašiči kategorije 2 v letu 2000 (80.89 kg), najtežji pa leta 1998 (84.72 kg). Masa zaklanih prašičev ima po letih dokaj velik standardni odklon (med 11.30 in 12.67 kg), opazimo pa lahko rahel trend zmanjševanja. Meritev M kaže z leti ugoden trend povečevanja, saj se je v povprečju povečala za okrog 4.5 mm (tabela 5.2). Podobno ugoden je trend zmanjševanja meritve S. Oboje nakazuje, da bi se moral odstotek mesa z leti povečevati. Povprečna mesatost v letu 1996 ni dosegla 52 %, z leti kaže ugoden trend rasti in je v letu 2002 znašala 55.41 %. Polletni rezultati so v letošnjem letu (55.16 %) nekoliko slabši od lanskih, so pa letos v povprečju klavni trupi težji za več kot 2 kg v primerjavi z letom 2002, kar sigurno nekoliko prispeva k slabšemu rezultatu.

Spreminjanje odstotka mesa smo prikazali za izbrane klavne mase v razponu po 5 kg za klavne mase med 70 in 95 kg (slika 5.2). Pri vseh masah je prisotno nekaj sezonskih nihanj v istih mesecih. Odstotek mesa kaže vztrajen trend povečevanja med +0.041 % (70 kg) in +0.050 % (95 kg) mesečno. Tako se prašičem pri večjih klavnih masah mesnatost izboljšuje nekoliko hitreje kot tistim z manjšo. Možnih vzrokov je več. Lahko so to dobavitelji, ki oddajajo prašiče pri različnih klavnih masah in imajo tudi različen genetski napredek, ali pa rejci posvečajo vse več pozornosti tehnologiji pitanja, predvsem načinu prehrane ob koncu pitanja, morda pitajo ločeno po spolu in tako tudi oddajajo v zakol. Preračunano na letno raven je sprememba +0.49 % oziroma +0.60 % na leto.

Tabela 5.2: Povprečja in standardni odkloni za meritve na liniji klanja v letih med 1996 in 2003

Leto zakola	Masa toplih polovic (kg)	Meritev M (mm)	Meritev S (mm)	Delež mesa (%)
1996 (jun.–dec.)	83.20±12.56	64.49±6.90	19.98±6.49	51.94±3.83
1997	82.73±12.67	65.87±6.84	19.64±6.44	52.53±3.89
1998	84.72±12.45	66.71±6.77	19.10±6.18	52.81±3.91
1999	82.66±11.58	66.12±6.61	17.92±6.05	53.43±3.89
2000	80.89±11.30	66.46±6.66	16.48±5.75	54.48±4.00
2001	82.53±11.57	67.24±6.83	15.85±5.64	54.95±4.19
2002	82.13±11.71	67.80±7.00	15.44±5.50	55.41±4.21
2003 (jan.–jun.)	84.37±11.94	69.00±7.13	16.21±5.63	55.16±4.33

Klavne trupe na liniji klanja na podlagi ocenjenega odstotka mesa razvrščajo v tržne razrede SEUROP. S povečevanjem odstotka mesa se spreminja tudi delež trupov, uvrščenih v posamezni razred (slika 5.3, tabela 5.3). Vsa leta ostaja razred P prazen, kar je predvsem posledica uvrščanja zelo mastnih prašičev v kategorijo 5 (ULRS, 1995). Delež trupov uvrščenih v

Slika 5.2: Fenotipske spremembe v mesnatosti s časom pri izbranih masah toplih polovic

razred E se je podvojil, v razredu S pa je v letu 2003 kar petkrat večji delež trupov kot v letu 1996. Razred U je sedaj manj zastopan, kot je bil na začetku. Posledica večje zastopanosti višjih tržnih razredov je izrazito zmanjšanje deležev trupov v razredih R in O. Poleg spremembe lokacijskega parametra porazdelitve (srednje vrednosti) se je z leti spremenil tudi standardni odklon - parameter, ki opisuje razpršenost (slika 5.3, tabela 5.2). Porazdelitev je v letu 2003 bolj sploščena v primerjavi s tisto iz leta 1996. Večja razpršenost v populaciji je posledica tega, da so nekateri rejci počasneje izboljševali mesnatost svojih prašičev, rejci v drugi skupini pa so želeli hitro doseči boljše rezultate in so za to tudi spreminjali razmere v svoji reji.

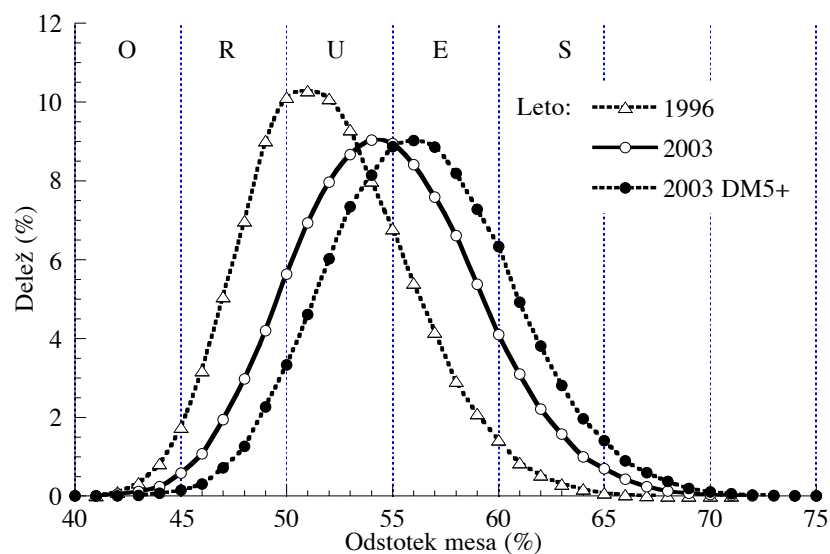
Na linijo klanja uvajamo instrumentalno metodo - optično sondo Hennessey Grading Probe (HGP), ker so instrumentalne metode natančnejše v primerjavi z ročno metodo. V ta namen smo izvedli novo disekcijo in ocenili enačbo za ta aparat (Malovrh in sod., 2001a,b). Aparat ni najcenejši in ni primeren (ekonomsko opravičljiv) za manjše klavnice. Tako smo istočasno izračunali tudi enačbo za dvotočkovno metodo. Ker enačba ni zadostila kriterijem EU, smo enačbo DM5, ki je v uporabi sedaj, kalibrirali na enačbo aparata HGP. V tabeli (zadnja vrstica) in sliki 5.3 (oznaka 2003 DM5+) predstavljamo deleže trupov v tržnih razredih za izračun odstotka mesa po tej novi enačbi. Delež trupov v razredu E je večji za slabih 5 %, delež v razredu S pa je večji za 10 %.

Tabela 5.3: Razvrstitev garanih prašičev kategorije 2 v tržne razrede v Sloveniji v letih med 1996 in 2003

Leto zakola	Tržni razred*					Skupaj
	S	E	U	R	O	
1996 (jun.–dec.)	2.68	18.64	46.36	30.28	2.03	107504
1997	3.56	22.99	46.53	25.14	1.77	244601
1998	4.00	24.48	47.51	22.53	1.49	264352
1999	5.22	28.52	47.46	17.83	0.96	388574
2000	9.29	35.89	43.01	11.39	0.42	223748
2001	12.17	36.45	39.98	11.01	0.40	301317
2002	14.22	38.84	37.57	9.04	0.32	334289
2003 (jan.–jun.)	13.63	36.94	38.24	10.78	0.42	178185
2003** (jan.–jun.)	23.53	42.21	29.46	4.71	0.09	178185

* v tržni razred P se ni uvrstila nobena klavna polovica

** kalibrirana enačba DM5

Slika 5.3: Porazdelitev za odstotek mesa v trupih

5.5 Izenačenost skupin

Zaželena masa klavnih polovic se med državami EU razlikuje. Odvisna je od zahtev klavne in predelovalne industrije ter prehrabnih navad domačega potrošnika. Klavna industrija v EU na liniji klanja zahteva izenačene prašiče in neizenačenost kaznuje z odbitki pri plačilu (Šalehar, 1996). Na splošno postajajo postopki določanja izhodiščne cene po državah vse bolj restriktivni, manj nagrajujejo in bolj kaznujejo slabšo mesnatost ter neprimerno klavno maso. Zahteve pri kakovosti prašičev postajajo vse večje. V Sloveniji nagrajevanje glede na optimalno maso in izenačenost klavnih polovic še ni zaživel.

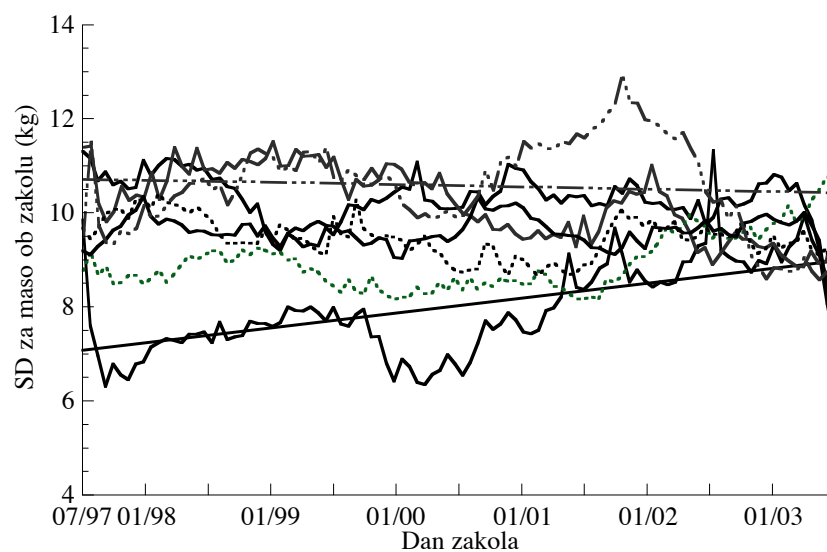
Skupna variabilnost v klavni masi ni tako velik problem, kot je problem neizenačenost znotraj skupin ob zakolu. Tej variabilnosti bi se bilo moč izogniti s postopno prodajo. Za opazovanje variabilnosti za klavno maso znotraj skupin v klanju smo ocenili standardni odklon zanje. Izbrali smo le tiste skupine, ki so štejele vsaj 35 prašičev kategorije 2. Spreminjanje variabilnosti znotraj in med skupinami sedmih večjih rejcev je predstavljena na sliki 5.4. Obstajajo precejšnje razlike med rejci kot tudi znotraj rejcev, cikličnih sezonskih nihanj pa ni zaslediti. Vse do sredine leta 2001 v izenačenosti izstopa rejec, ki ga predstavlja spodnja krivulja. Variabilnost skupin se mu s časom vztrajno slabša, medtem ko se rejcu z največjo variabilnostjo znotraj skupin variabilnost počasi izboljšuje. Od leta 2002 si rejci v variabilnosti skupin postajajo vse bolj podobni. Zelo zanimiva pa je prva polovica leta 2003 zaradi izrazitega zmanjševanja variabilnosti kar pri petih izmed sedmih rejcev. Eden od dobaviteljev je uspel v pol leta zmanjšati povprečni standardni odklon znotraj skupin z 11 kg na vsega 7 kg. Obdobje je prekratko, da bi lahko potrdili ali ovrgli možnost, da so začeli klavne prašiče pred zakolom sortirati.

5.6 Velikostni razredi dobaviteljev

Dobavitelje prašičev kontrolna organizacija deli na industrijske farme, uslužnostno klanje, zadruga in združenja ter druge dobavitelje, kamor štejejo posamezne družinske kmetije, uvoz in posredniška podjetja (Kovač in sod., 2003). V tekočem letu (1.7.2002-30.6.2003) je v klavnico oddalo prašiče 373 dobaviteljev. Med njimi je vsega 1.61 % takih, ki so v klanje oddali več kot deset tisoč prašičev (tabela 5.4). Ti so v zakol oddali več kot tretjino zaklanih prašičev (36.43 %). Po več kot četrtina pa je bilo takih, ki so oddali med 100 in 499 prašičev (28.15 %) oziroma pod 50 prašičev (29.76 %). Rejci, ki so oddali v klanje manj kot 500 prašičev, predstavljajo skupaj 70.24 % rejcev, njihovi prašiči pa vsega 8.45 % od zaklanih skupaj. Rejcem, ki so oddali med 1000 in 5000 prašičev, je pripadalo 36.60 % vseh zaklanih prašičev. Mesnatost prašičev je bila slabša pri dobaviteljih, ki so oddali pod 100 prašičev v klavnico, imajo a tudi nekoliko večjo variabilnost pri odstotku mesa.

5.7 Razprava

Kakovost domačih slovenskih prašičev je velikokrat podvržena neupravičeni kritiki. Neposredne primerjave med prašiči različnega izvora (domačimi in tujimi) je zelo težko ne-

Slika 5.4: Standardni odklon za maso toplih klavnih polovic znotraj skupin v klanju

Tabela 5.4: Razvrstitev dobaviteljev v velikostne razrede za obdobje od 1.7.2002 do 30.6.2003

Razred	Dobavitelji		Zaklani prašiči		Odstotek mesa	
	Št.	%	Št.	%	Povpr.	SD
> 10000	6	1.61	124917	36.43	55.57	3.92
9000-10000	1	0.27	9377	2.73	55.02	4.32
6000-6999	1	0.27	6074	1.77	55.93	4.30
5000-5999	3	0.80	15794	4.61	55.21	4.17
4000-4999	6	1.61	27643	8.06	55.02	4.31
3000-3999	9	2.41	30625	8.93	55.12	3.91
2000-2999	14	3.75	33121	9.66	55.45	4.31
1000-1999	25	6.70	34123	9.95	55.29	4.55
500-599	46	12.33	32287	9.41	55.07	4.44
100-499	105	28.15	23575	6.87	55.04	4.52
50-99	46	12.33	3288	0.96	54.80	4.32
< 50	111	29.76	2115	0.62	54.67	4.78
Skupaj	373	100.00	342939	100.00	55.32	4.20

pristransko opraviti. Sklepamo lahko iz primerjav o mesnatosti na liniji klanja domačih in uvoženih prašičev. Tega ni moč opraviti, ker se na zapisnikih v klavnicah identificirajo le dobavitelji, izvor prašičev pa samo pri večjih rejah kljub drugačnim zahtevam v zakonodaji. Po nekajletnih primerjavah pa uvoženi prašiči niso presegali domače kvalitete. Pri tem moramo vedeti, da so v tej primerjavi vsi domači prašiči, uvoz iz tujine pa predstavlja izbrane. Zavedati se moramo, da moramo doma zaklati vse živali, tudi tiste, ki nekoliko odstopajo od zelene kvalitete. Za to imamo vrsto izvrstnih izdelkov, s katerimi meso starejših ali mlajših, prelahkih živali uspešno ponudimo trgu. Nikakor ne trdimo, da ne moremo izboljšati našega prašiča, izboljšati pa mu je potrebno v veliki meri tudi okolje in ravnanje z njim. Prav z našimi prašiči, ki so bili vseljeni v hleve z nekoliko več prostora in boljšo klimo, smo dosegli izredne rezultate tako pri rasti kot tudi pri mesnatosti. Nad gostoto naseljenosti na tleh ali v etažah, ki smo jo v preteklosti dosegali v naših rejah, je bila, med drugimi strokovnjaki, začudena tudi dr. Lin Lin Lo, priznana strokovnjakinja iz Taivana. Njo omenjamo, ker je za Taivance prašičereja zelo pomembna in je zanje znano predvsem varčevanje s prostorom.

Med lastnostmi je najbolj izpostavljena mesnatost prašiča. V uradnih poročilih ta čas navajamo vrednosti okrog 55.5 %. Tako je letno povprečje od aprila 2002 do vključno marca 2003 znašalo 55.39 %. Pri tem pa moramo poudariti dejstvo, ki smo ga predvidevali že leta 1996 ob uvedbi novega pravilnika, potrdilo pa se je pri razseku v lanskem letu. Mesnatost naših prašičev, ocenjena z obstoječimi metodami na liniji klanja, je ta trenutek podcenjena. V teku je priprava novega pravilnika. Torej, če popravimo podatek za omenjeno obdobje, je povprečna mesnatost pravzaprav 57.13 %. To pa je rezultat, ki je v velikem delu EU pravzaprav zaželen. Z naraščanjem mesnatosti se povečuje tudi občutljivost na stres. Posledica so povečane izgube od rojstva do konca pitanja in poslabšana kvaliteta mesa. Vsekakor bi kazalo nekaj storiti k zmanjševanju variabilnosti prašičev na liniji klanja. Seleksijske metode v tej smeri so še dokaj neučinkovite, dosežemo pa jih lahko z zmanjševanjem pestrosti genotipov, naseljevanjem po spolu in genotipih z različnimi potrebami, potrebam prašičev prilagojenim krmljenjem, selektivno prodajo ipd.

Morda najbolj pomemben dejavnik, ki bo pomagal urediti marsikateri problem v prašičereji, so jasne definicije zelene kvalitete prašičev. Te definicije je potrebno opisati ne samo v besedah, ampak v plačilnih shemah. Le tako je možno v selekciji dodatnim, specifičnim lastnostim določiti ekonomsko težo. Če pa kakovost ni nagrajena, je ekonomska vrednost doprinsosa obeh, selekcije in tehnologije, enaka nič, prav lahko se kakovost izkaže celo kot nezaželena lastnost. Klavno-predelovalna industrija se je do sedaj spretno izmikala cenovno definirani kvaliteti prašiča. Rejci, ki dosegajo naročeno kvaliteto, morajo za svoj vložek v kvaliteten produkt biti tudi nagrajeni. V vsakem primeru se pri določanju kakovosti povečajo stroški prireje zaradi postavljenih omejitev in kontrol. Po drugi strani se rejec ob plačilnih shemah zaveda, da se prodaja njegovega prašiča zaključí pravzaprav na mizi. Tako bo imel interes, da se zahtevane kvalitete drži. O pomenu plačilnih shem smo v stroki na naši katedri veliko poudarjali in pripravili temeljit pregled teh shem in celo predlagali nekatere možne sheme. Vsekakor morata ključno vlogo pri tem odigrati oba partnerja, torej rejci in klavno-predelovalna industrija, tako pri oblikovanju shem kot tudi izvajanju v praksi. Plačevanje počez, pa čeprav temelji na povprečni mesnatosti, pa gotovo ne pelje v pravo

smer. Slovenska prašičereja je resda majhna, toda napačno bi bilo razmišljanje, da moramo biti zato popolnoma prepuščeni tujemu znanju, uvozu prašičev ali mesa. V stroki se dobro zavedamo, da vsega znanja ne moremo imeti doma, zato se nenehno izpolnjujemo v tujini in sodelujemo s tujimi strokovnjaki. To pa nikakor ne pomeni, da domačega znanja nimamo. Imamo celo takega, ki ga tujci brez zadržkov uporabljajo. Na drugi strani pa nam tudi primer avstrijske prašičereje po vstopu v EU potrjuje, da je mogoče uspeti, tudi če si majhen. Avstrijska prašičereja je bila pred vstopom v EU iz selekcijskega vidika med slabše organiziranimi, saj je uporabljala tudi manj uspešne selekcijske sheme z dvopasemskim križanjem. Selekcijsko službo so centralizirali, samo s trdno zavestjo rejcev in porabnikov pa zaščitili avstrijsko prašičerejo. Da to dosežemo, moramo imeti dolgoročne plane, še bolj pomembno pa je, da se dogovorov tudi držimo. Nekoliko zmotno je tudi mnenje, da se bo prašičereja v celoti uredila po zgledu perutnine. V EU so se začeli zavedati, da centralizacija prašičereje ni dolgoročna rešitev ter iščejo sheme, ki bi bile uspešne kljub zapiranju v regije. Decentralizacijo je opaziti celo znotraj multinacionalk, narekuje pa jo potreba o omejevanju prometa z živalmi zaradi nevarnosti širjenja bolezni.

Eden glavnih razlogov za slabše stanje v slovenski prašičereji je gotovo premajhno sodelovanje. Nujnost povezave med rejci in klavno-predelovalno industrijo smo že omenili. Morda bi tu omenili le to, da je korist v vsakem primeru obojestranska. Eni potrebujejo prašiče, drugi pa kupca. Temeljiti svoje delo le na sodelovanju s tujci je računica brez krčmarja. Morda bi kazalo v sosedu, pa naj si bo to rejec prašičev ali pa klavničar, iskati partnerja, sodelavca in ne konkurenta. Morda se sliši preveč idealistično, a vsaj za Dance in Avstrijce lahko trdimo, da je to njihovo prvo načelo. Potrebno pa je zagotoviti sodelovanje stroke in strokovnjakov iz raziskovalnih in pedagoških ustanov. Stroka je z več desetletnim delom dokazala svoj prispevek k razvoju in izboljšanju gospodarnosti slovenske prašičereje. Vedno si je potrebno zagotoviti neodvisna strokovna mnenja in osnovno raziskovalno infrastrukturo.

5.8 Zaključki

V obdobju, odkar se ponovno ocenjuje mesnatost na liniji klanja in prašiče razvršča v kategorije, opazimo velika mesečna nihanja pri številu zaklanih prašičev. Zastoji v prodaji so velika motnja v večjih rejah. Na drugi strani pa so obdobja, ko na trgu ni dovolj ponudbe pitancev. Stanje kaže na to, da bi se morali rejci in klavno-predelovalna industrija nujno povezati in skupaj načrtovati ponudbo in povpraševanje.

V kategorijo pitanih prašičev se je v prvi polovici leta 2003 uvrščalo slabih 93 % zaklanih prašičev. Mesnatost se vztrajno izboljšuje, medtem ko masa toplih klavnih trupov z leti niha brez kakega trenda. V letošnjem letu se 36.94 % trupov uvršča v tržni razred E in 13.63 % v razred S. Nova disekcija je pokazala, da enačba DM5, ki je bila izračunana leta 1995, mesnatost sedanjih prašičev podcenjuje.

Variabilnost mase znotraj skupin ob zakolu je velika, kar kaže na neizenačenost. Med dobavitelji so bile v prvih letih razlike večje, z leti pa so si dobavitelji pri tem vse bolj podobni. Zanimivo je zmanjšanje variabilnosti znotraj skupin v zadnje pol leta pri enem dobavitelju s

povprečnega standardnega odklona blizu 11 kg na vsega 7 kg.

5.9 Viri

- Daumas G. 2001. Non-electronic techniques to classify pig carcasses in small slaughterhouses. Embrapa, Second International Virtual Conference on Pork Quality, November, 05 to December, 06- 2001 Via Internet
http://www.conferencia.uncnet.br/pork/seg/pal/anais01p2_daumas_en.pdf (2002-02-25).
- EC No 3127/94 1994. Commission Regulation (EC) No 3127/94 of 20 December 1994 amending Regulation (EC) No 2967/85 laying down detailed rules for the application of the Community scale for grading pig carcasses. Official journal NO. L 330, 21/12/1994 p. 0043 - 0044
http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1994/en_394R3127.html (2002-02-24).
- EEC No 2967/85 1985. Commission Regulation (EEC) No 2967/85 of 24 October 1985 laying down detailed rules for the application of the Community scale for grading pig carcasses. Official Journal L 285, 25/10/1985 p. 0039.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1984/en_385R2967.html (2000-12-10).
- EEC No 3220/84 1984. Council Regulation (EEC) No 3220/84 of 13 November 1984 determining the Community scale for grading pig carcasses. Official Journal L 301, 20/11/1984 p. 0001 - 0003.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1984/en_384R3220.html (2000-12-10).
- Kovač M., Malovrh Š., Čop D., Čandek Potokar M., Šegula B., Marušič M., Ule I., Pavlin S., Kovačič K., Golubović J., Kemperl M., Gorjanc G. 2003. Rezultati ocenjevanja mesnatosti prašičev na liniji klanja od 1.7.2002 do 30.6.2003. Technical report, Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za zootehniko, Domžale. Poročilo.
- Kovač M., Žgur S., Tavčar J., Šegula B. 1995a. Comparison of equations for carcass grading in swine. V: Perspektive proizvodnje različnih vrst mesa. 3. mednarodni simpozij Živinorejski znanstveni dnevi. Bled, 1995-9-26/29. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko. (Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Kmetijstvo (Zootehnika), Supplement 22: 143–148).
- Kovač M., Žgur S., Tavčar J., Šegula B. 1995b. Enačba za ocenjevanje mesnatosti prašičev. Sodobno kmetijstvo. Priloga: Slovenska prašičereja V, 28(7–8): 342–346.
- Malovrh Š., Kovač M., Čandek Potokar M. 2001a. Optimalni načrt poskusa za napoved deleža mesa z dvojno regresijo pri prašičih v Sloveniji. V: Prireja mesa in mleka v prihodnosti. 9. mednarodni simpozij Živinorejski znanstveni dnevi. Radenci, 2001-10-3/5. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko. (Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Kmetijstvo (Zootehnika), Supplement 31: 309–315).

Malovrh Š., Kovač M., Čandek Potokar M., Žgur S., Šegula B. 2001b. Enačbe za ocenjevanje deleža mesa v trupih prašičev na liniji klanja. Zb. Bioteh. Fak. Univ. Ljub. Kmet. (Zoot.), 78(2): 229–242.

Šalehar A. 1996. Določanje cene na osnovi kakovosti prašičjih klavnih polovic. Primeri iz nekaterih evropskih dežel in predlog za Slovenijo. V: Zbornik predavanj. 34. mednarodni kmetijsko-živilski sejem, Gornja Radgona, 1996-08-24/09-01, str. 26–29.

ULRS 1995. Pravilnik o kakovosti zaklanih prašičev in kategorizaciji svinjskega mesa. Ur.l. RS št. 68-5221/95.

